

TURBINA

1951 DEC 24

244
A villamos már napok óta nem járt. Lámpák nem égtek. Angyal föld úgy terült el a havas éjszaka fehér homályában, mint egy nagy falu. Fölötte, a sivító szél túlvöltove a tűzérsegi párbaj lövedékei vijjogtak, mint örjögő vészmadarak. Ezerkilencszáznegyvennégy Szilveszter éjszakája volt.

A dunaparti nagyváros, mely annyi vidám Szilveszter éjszakát látott már, kurjantgatásokat, piros papírsapkákat, huncut kis dalokkal és italszagú lehelletekkel a fényesen kivilágított utcákon. Ez a korhely város most hiába várta farsang herceget, a pirosorrú jópofát. Csendben lapult az ágyamoraj alatt. A házetők fölött torkolatúzek lázrózsái égtek. Zugló felől a szovjet útegek nyugodt, módszeres tüzeleése. És Budáról a németek megmaradt tábori tűzérsege ugatott, mint a sarokbaszorított kutya, kapkodva, kétségbeesett szabálytalansággal. A Róbert Károly körút végén, a dunaparti réten, ahol később Szilálinról neveztek el egy hidat, két német ágyú állt, de most nem tüzelt. Emberek sem voltak körülötte. Végig, az egész Váci út néptelen. Csak a szél ráncigálja a sötét lámpákat drótlukon. Hol vannak az emberek?

Az emberek munkások és mérnökök, katonaszökevények és asszonyok, vasesztergályosok, marósok, öntők és napszámások a családjukkal, kibombázottak és

vidéki menekültek, bújkálók és sebesültek, a gyermekek — talán árvák már — magányos asszonyok — talán ebben a pillanatban lettek özvegyek — öregek és betegek mind a pincékbe bújtak és hallgatták a párbajt, amely a sorsukat dönti el. Eleinte még bejártak a gyárakba, holott ott már csak az örökös légo várta őket, nem rendszeres munka. Nem fértek el az üzemi óvóhelyen, vadul árasztották el a környék házait. A Láng-gyár kerítését nem egy helyen ezértl nyomták ki. December közepétől már úgy érezték, nem a pincékbe járnak, hanem fordítva, a pincékbe járnak fel néha szétnézni, mi van idefenn.

Karácsony után aztán állandósult a helyzet. Már nem volt érdemes feljönni. A termelőmunka káoszba fulladt. A tőkések és udvaroncuk rég nyugaton voltak már. Eltűnt a nagyhangú vitéz lőő Kelemen ezredes, aki agyon akarta lövetni az egész műhelyt, ahol fel volt írva: „Éljen a Szovjetunió, vesszen a horogkeresztes rablóbanda.” Nehéz napjai voltak akkoriban az öntödének. Es hol van most Kelemen ezredes? Eltűnt a fiatal csendőrhadnagy, aki utána jött és hiába vezényelte ki az embereket a raktár elé és hiába olvasta fel az eskümentát Szilásira, egyetlen Láng-gyári munkás hangja sem mondotta utána. Csak a munkások jártak be az utolsó pillanatig. Jöttek Kispestről, Rákospalotáról, tíz-tizenkét

Ejtel

kilométert gyalogolva oda is, vissza is naponta. Jöttek, mert megszokták egész életükben, hogy dolgozni kell. És jöttek azért is, mert az üzem biztonságosabb volt, mint az otthon, ahol minden pillanatban nyilas géppisztolyosok jöhettek értük.

Most aztán nem jöhettek többé. Nem volt már semmi. Megbújtak a Teve utca kis pincéiben, a Forgács utcai faskamrákban, a Dagály utca földszintes házai alatt. Reszkető gyertyavilágnál nézték egymást. Kinek volt mit ennie, kinek nem.

Aki bennszorult a Láng-gyárban, a légvédelmi őrség, a központi raktár dolgozói, aránylag jól jártak. Volt hatvan két sonkájuk, azt ették mindennap. Egyebük nem volt. Ha egy kicsit csend volt, elásták az értékes anyagokat. Kevesen voltak. De ennél a két tucat embernél nem sokkal több bújt a Váci út többi elcsendesült üzemében sem, a hatalmas gépek között, melyek, mint óriási állatok csodálkozva hallgattak. Nyitott ajtókat csapkodott a szél, törött ablakokon jutyúlt be és elcsorbult falakon sivitott. Hideg volt.

A Forgács utcai Szabó-féle vendéglőben a német parancsnok dühöngött a rekkenő me-

legre fűtött szobában:

— Már megint elvagták a drótokat. Ezek az átkozott vörösök idáig nyúlnak. Megtorolni! Azonnal!

Alantasa, egy fiatal, szöke, fáradszemű hadnagy halkán csitítja:

— Itt mindenki őket várja. Nem lenne ajánlatos kimenni. Inkább a halottakat szállítsuk el.

Megnézik a halottakat. Hosszú sorban fekszenek az utca szélén, eltorzult száju, tépett egyenruhájú férfiak. Németek, köztük egy-két magyar, csendőr, rendőr, nyilas vagy levente. De a túlynyomó többség német. Az egyiknek a lába hiányzik, véres csontcsonk mered belőle felfelé. Eltarkarták, de a szél elfújta róla a rongyos nadrágszálányt. A másik hamuszürke arcával, mintha élne, olyan csodálkozó az archifejzése. Mintha fájdalmas kíváncsisággal kérdezne valamit. Mit kérdez ez az ember?

Emitt egy hórihorgas katona, a feje hordónyira dagadva a légnyomástól. Emberi roncsok, hűscafatokká örölt anyaga a háborúnak. A fásult katonák szeme is megröbben néha, amikor teherautóra rakják ezeket a döb-döbölő rémképeket.

Késő éjjel van. A szél nem szűnik. Egy oldalkocsis motor-

kerékpár fordul be a Forgács utcába. Az oldalkocsin egy deszkán sebesült fekszik. Rá van kötözve a deszkára. Jobbkönyvétől baltérdéig egy géppisztoly-sorozat perforálta át az egész testét. A pokróc, amivel letakarták, csepeg a vértől. Arca is le van takarva, de mindig lerázza magáról, mert rángalózik a feje. Légnyomást és sokkot kapott. Lőtét seivel nem szabadna mozdulnia, a hasa van átlöve. És mégis folyton rángatózik, fájdalomtól démonivá torzult arccal. A vezető gyöngéden betakarja arcát, pedig nem látja itt senki. De hiába, lecsúszik megint. Egy kis ház pinceablakából rongyoskendős aszszony ugrik a lassító motorhoz.

— Fiam! Kisfiam! — sikoltja szivettépően. Aztán, hogy gyöngéden megsimogatja az arcot s a puha anyai kéz érintésére egy pillanatra enyhül a grimasz a haladóknak, fájdalmas csalódottsággal sikoltja: — Nem az én fiam! És — mintha ez még szomorúbb lenne — keservesen zokogva nyújtja karját az elsiető motor után. A szél letépi a kendőt félíg a vállról. Fekete, rongyos gyászszászlo most ez a kendő. Aztán visszasietett a házba, nyugtalanul nézve a csillagos égen felberrgő repülőgépre.

Rata — mondja a Lánggyár udvarán Brixsa szaktárs — ettől nem kell félni. Ennek ép-

seben kellene az üzemek. És különben is ezek nem bombáznak esztelenül, mint az amik. Ha ennek van egy német célpontja, azt gondosan megkeresi, megcéllozza és elintézi. Ioán tudja, ne félj.

Andrejkó szaktárs mellette az eget kémleli. A csillagok sorra eltűntek. Koromfekete minden.

— Milyen sötét van — mondja halkán.

Brixsa megnézi az órát.

— Ejjel van — mondja egyszerűen. — Ilyenkor a legsötétebb. De ne félj, most már csak világosabb lehet. A nehezén túlvagyunk.

A két férfi megszorítja egymás kezét. Nem szólnak, de tudják, hogy ezzel köszöntik az új évet. Az esztendő, ami ebben a pillanatban kezdődött és amely végre sokmindent meghoz, amit vártak.

Igazuk volt. Ezerkilencszáznegyvenöt következett. Tizenkét nap hiányzott már csak hozzá, hogy az az első szép szál szöke vologdai gyerek mosolyogva megemelje Brixsa elotárs sonkát: — Ezt eszitek? Itt dolgoztok? Na, csak egyetek — és gyöngéden visszaakasztotta.

Egyelőre csak egy fekete autó suhani el kint a szélben, óvatosan kerülgetve a Váci út aknarakásra felszedett kőköcsait, valami rossz hírrel, valami átkozott parancsnokságra.

GESZTELYI N. ZOLTAN